

บทที่ 3

ลักษณะทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ หรือเวียงพิงค์ ก่อตั้งโดยพญามังรายมหาราชปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย เมื่อ พ.ศ.1893 ราชวงศ์นี้ได้ปกครองต่อมาอีก 200 ปี เมืองนี้จึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในปี พ.ศ.2101 ต่อมาในปี พ.ศ.2317 พระเจ้าตากสินมหาราชขับไล่พม่าจนพ่ายแพ้ไป เชียงใหม่จึงรวมเข้าในอาณาจักรสยามนับแต่นั้นมา ต่อมาในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เชียงใหม่มีฐานะเป็นเมืองประเทศราช และเมื่อมีการปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาค ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เชียงใหม่เปลี่ยนฐานะเป็นมณฑลพายัพ และเป็นจังหวัด ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันเชียงใหม่นับเป็นเมืองใหญ่ และที่สำคัญที่สุดของภาคเหนือ ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นเมืองที่รวบรวมศิลปกรรม โบราณวัตถุ ตลอดจนวัฒนธรรมดั้งเดิมของล้านนาไทยเอาไว้

จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 20,107.057 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 12,566,910 ไร่ โดยทั่วไปแล้วพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา มีเนื้อที่ประมาณ 10,397,501 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 82.74 พื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 1,611,283 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.82 นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อยู่อาศัยและอื่นๆอีกประมาณ 588,127 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.44 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

3.2 ลักษณะการปกครอง

จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรรวมทั้งสิ้น 1,686,209 คน แยกเป็น ชาย 829,816 คน หญิง 859,393 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 84 คน/ตร.กมแบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 24 อำเภอ 204 ตำบล และ 1,915 หมู่บ้าน มีหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ดังนี้

- หน่วยงานบริหารราชการส่วนกลาง จำนวน 191 หน่วยงาน
- หน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาค จำนวน 34 หน่วยงาน
- หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นแยกเป็น
  1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 แห่ง
  2. เทศบาลนคร จำนวน 1 แห่ง
  3. เทศบาลตำบล จำนวน 28 แห่ง
  4. องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 184 แห่ง

5. สภาตำบล	จำนวน	7 แห่ง
6. หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ	จำนวน	27 หน่วยงาน
7. หน่วยงานพิเศษ	จำนวน	2 หน่วยงาน
8. หน่วยงานอิสระ	จำนวน	23 หน่วยงาน

3.3 สภาพเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงใหม่

3.3.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ปี 2549 มีมูลค่า 112,221 ล้านบาท

- ภาคเกษตร 17,885 ล้านบาท (16%) นอกภาคเกษตร 94,336 ล้านบาท (84%)

3.3.2 รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับ

- สาขาบริการ 26% มูลค่า 25,926 ล้านบาท
- สาขาอุตสาหกรรม 19% มูลค่า 20,710 ล้านบาท
- สาขาการเกษตร 16% มูลค่า 17,885 ล้านบาท
- สาขาบริการ 26% มูลค่า 29,731 ล้านบาท
- สาขาการบริการสาธารณะ 23% มูลค่า 25,276 ล้านบาท
- สาขาการค้า 16% มูลค่า 17,847 ล้านบาท

3.3.3 อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เฉลี่ยร้อยละ 4.22

3.3.4 รายได้ประชากรต่อหัว เฉลี่ย 69,870 บาท/คน/ปี อยู่ที่อันดับที่ 2 ของภาคเหนือรอง

จากจังหวัดลำพูน

3.3.5 รายได้ประชากรในเขตชนบท เฉลี่ย 39,810 บาท/คน/ปี (จปฐ ปี 2550)

- อำเภอที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุด (จนที่สุด) คือ อ.แม่แจ่ม 23,203 บาท/คน/ปี
- อำเภอที่รายได้สูงสุด คือ อำเภอเมือง 57,967 บาท/คน/ปี

3.3.6 ผลผลิตพืชเศรษฐกิจสำคัญ ปี 2549/50 ของจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

- ข้าว 399,408 ตัน มูลค่า 2,396 ล้านบาท
- ลำไย 298,255 ตัน มูลค่า 3,280 ล้านบาท
- ลิ้นจี่ 40,795 ตัน มูลค่า 458 ล้านบาท
- กระเทียม 65,729 ตัน มูลค่า 792 ล้านบาท
- หอมแดง 44,450 ตัน มูลค่า 286 ล้านบาท
- หอมหัวใหญ่ 48,031 ตัน มูลค่า 310 ล้านบาท

3.4 ลักษณะการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวสูงสุดของจังหวัดในภาคเหนือ เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองโบราณน่ารัก ร้อยปี จุดเด่นเรื่องท่องเที่ยวของเชียงใหม่จุดหนึ่งคือ คูเมืองเชียงใหม่ ซึ่งจะล้อมรอบทั้งสี่ด้านของกลางเมืองเชียงใหม่ ภายในคูเมืองมีการควบคุมไม่ให้สร้างตึกสูงเกินไป บ้านเรือนยังมีความเป็นล้านนา สวยงามสบายตาและก็สะอาดน่าท่องเที่ยว ผู้คนของเชียงใหม่ยังคงรักษาวัฒนธรรมด้านภาษาไว้ได้อย่างดี เมื่อไปถามไถ่พูดคุยกับเขาก็จะอุ้ก้าเมือง ซึ่งเป็นคำพูดที่หวานหูชวนน่าฟัง นิสัยใจของคนที่นี่ก็ชอบช่วยเหลือดูง่าย ๆ เวลาเราขอรถถามทางก็จะยิ้มแย้มแจ่มใส พยายามช่วยอย่างเต็มที่บางรายขับรถนำทางเลยก็มี นี่เป็นเสน่ห์ที่ชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเชียงใหม่กันจำนวนมาก โดยเฉพาะหน้าหนาว ตั้งแต่ปลายตุลาคมไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ จังหวัดเชียงใหม่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวทั้งปี และมากกว่าท่องเที่ยวคือการมาอยู่อาศัยระยะยาว ส่วนใหญ่ก็เป็นทั้งชายหญิงเมื่อมาอยู่แล้วก็มาแต่งงานกับคนไทย ทำธุรกิจเรื่องท่องเที่ยวหรือนำเข้าส่งออกกับต่างประเทศ เมื่อมาเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่สิ่งแรกที่คนคนไปคือไปนมัสการพระธาตุดอยสุเทพ นอกจะไปกราบไหว้พระธาตุเพื่อเป็นสิริมงคลแล้ว ด้านบนดอยสุเทพยังเป็นจุดชมวิวที่สวยงาม ส่วนกิจกรรมที่เชียงใหม่อันดับหนึ่งคือ สปา ซึ่งดังติดอันดับโลก มีสปาหลากหลายชนิดทั้งสปาตัว มือ เท้า หู สปาที่เชียงใหม่มีหลายระดับราคาตั้งแต่ไม่กี่ร้อยจนถึงเป็นหมื่นๆ เรื่องอาหารการกินที่เชียงใหม่หากใครได้มาก็ต้องลองชิมข้าวซอย และอาหารพื้นเมืองซึ่งมีหลากหลายร้าน ทุกวันอาทิตย์จะมี ถนนคนเดินประตูท่าแพ ฝรั่งเรียกกันว่า Sunday market อยู่กลางเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีคูเมืองล้อมรอบ มีของตกแต่งบ้าน ของพื้นเมือง ของที่ระลึกวางขายมากมาย มีคนตรีกกลางถนน การแสดงของชาวบ้าน และอื่น ๆ อีกมากมาย

3.5 สถิติการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่

ในปี 2549

- จำนวนนักท่องเที่ยว 5,356,867 คน ชาวไทย 3,539,772 คน (63.32%) ต่างประเทศ 2,050,554 คน (36.68%)
- รายได้ 39,785.06 ล้านบาท คนต่างประเทศ 20,699.42 ล้านบาท (52.03%) คนไทย 19,085.64 ล้านบาท (47.97%)
- เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 8,684.93 ล้านบาทหรือ 27.93% (ปี 2548 มีรายได้ 31,100.13 ล้านบาท)
- ระยะเวลาพักเฉลี่ย 3 วัน / ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,766.50 บาท/คน/วัน
- จำนวน โรงแรมที่พัก 341 แห่ง ห้องพัก 18,820 ห้อง

ในปี 2550

- จำนวนนักท่องเที่ยว 5,356,867 คน ชาวไทย 3,601,727 คน (67%) ต่างประเทศ 1,755,140 คน (33%)
- รายได้ 38,864.25 ล้านบาท คนต่างประเทศ 18,116.59 ล้านบาท (47%) คนไทย 20,777.66 ล้านบาท (53%)
- ลดลงจากปีที่แล้ว 890.81 ล้านบาท หรือ 2.24% (ปี 2549 มีรายได้ 39,785.06 ล้านบาท)
- ระยะเวลาพักเฉลี่ย 3.13 วัน / ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,729.27 บาท/คน/วัน
- จำนวนโรงแรมที่พัก 418 แห่ง ห้องพัก 20,816 ห้อง

3.6 แหล่งท่องเที่ยว UNSEEN ในจังหวัดเชียงใหม่

3.6.1 เวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ เมืองที่ถูกกลบฝังด้วยตะกอน จากน้ำท่วมครั้งใหญ่ในอดีต วันเวลาผ่านไปกลืนหายเรื่องราว จากครั้งโบราณ บ้านเมืองถูกสร้างขึ้นใหม่บนแผ่นดิน นครอันเป็นตำนาน ใครจะเชื่อว่า เมื่อวันเวลาแห่งการค้นพบ มาถึงอาณาจักรใต้ปฐพีผืนนี้ก็ถูกเผยถึงความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ ที่ได้จมอยู่ใต้พิภพมานานแสนนาน พญามังราย (พ่อขุนเม็งราย) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1829 มีคูเวียงอยู่ 4 ด้านเพื่อไขมน้ำปิงให้ขังไว้ในคูเมือง จากการสำรวจพบว่า มีโบราณสถานที่ปรากฏอยู่ในเวียงกุมกาม และใกล้เคียง 20 แห่ง ทั้งที่เป็นซากโบราณสถาน และเป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำวัด โบราณสถานที่สำคัญได้แก่ วัดเจดีย์เหลี่ยม วัดช้างคำ วัดน้อย วัดปู่เปี้ย วัดกู่ขาว วัดอิ๊ก้าง วัดหัวหนองและวัดปู่ซ่ง ปัจจุบันเวียงกุมกามอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองเชียงใหม่ประมาณกิโลเมตรที่ 3-4 ถ.ชุปเปอร์ไฮเวย์ (เชียงใหม่-ลำพูน) ในเขต ต.ท่าวังตาล อ.สารภี และอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำปิงด้านทิศตะวันออกเฉียง เวียงกุมกามสามารถเที่ยวชมได้ตลอดทั้งปี มีช่างบริการให้เที่ยวชมเมืองเก่า

3.6.2 โป่งเดือด ป่าแป๊ เป็นน้ำพุร้อนขนาดใหญ่ 3-4 บ่อ และยังมีบ่อเล็กๆกระจายอยู่ทั่วไป อุณหภูมิน้ำผิวดินประมาณ 90-99 องศา น้ำพุร้อนจะพุ่งจากใต้ดินตลอดเวลา บางครั้งพุ่งสูงถึง 4 เมตร นับว่าเป็นน้ำพุร้อนที่สูงที่สุดในประเทศไทย รอบๆบริเวณซึ่งเป็นป่าที่บอบอบอลไปด้วยกลิ่นกำมะถัน นอกจากนี้ยังมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ โป่งเดือดระยะทาง 1,550 เมตร การเดินทางไปชมใช้เส้นทาง ถ.เชียงใหม่-ฝาง ประมาณ 38 กม. เลี้ยวซ้ายไปตาม ถ.แม่มาลัย-ปาย อีกประมาณ 44 กม. และเลี้ยวขวาเข้าไปอีกประมาณ 6.5 กม. และต้องเดินเท้าเข้าไปยังน้ำพุร้อน อีกประมาณ 500 เมตร ควรเดินทางในฤดูแล้ง

3.6.3 คอยหลวงเชียงดาว อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวงเชียงดาว อ.เชียงดาว ยอดสูงสุด เรียกว่า คอยหลวงเชียงดาว(เพี้ยนมาจากคำที่ชาวบ้านในละแวกเปรียบเทียบคอยนี้ว่าสูง เพียงดาว) มีลักษณะเป็นภูเขาหินปูนรูปกรวยคว่ำสูง 2,195 เมตร จากระดับน้ำทะเล นับเป็นยอดคอยที่สูงอันดับ 3 ของประเทศรองจากคอยอินทนนท์และผ้าห่มปก จากบนยอดคอยซึ่งเป็นที่ราบแคบๆ สามารถมองเห็นทัศนียภาพอันงดงามรอบด้าน คือ ทะเลหมอกด้าน อ.เชียงดาว คอยสามพี่น้อง เทือกคอยเชียงดาว ตลอดจนถึงยอดคอยอินทนนท์อัน ไกลไกล อากาศเย็น ลมแรง และสมบูรณ์ด้วยดอกไม้ป่าภูเขาที่หาชมได้ยากมากมายรวมทั้งนกและผีเสื้อด้วย

3.6.4 อุทยานแห่งชาติออบหลวง อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ตามทางหลวงหมายเลข 108 สายฮอด-แม่สะเรียง ตรงหลักกิโลเมตรที่ 17 รวมระยะทางประมาณ 105 กิโลเมตร ถนนจะเรียบขนานไปกับแม่น้ำแม่แจ่มหรือแม่น้ำสลักหิน และวกไปเวียนมาตามไหล่เขา ออบหลวงเป็นสถานที่น่าเที่ยวที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ความสวยงามและน่ากลัวในจุดเดียวกัน กล่าวคือ เบื้องล่างเป็นแม่น้ำที่ไหลคดเคี้ยวผ่านช่องเขาขาดตรง ออบหลวง ช่องเขานี้มีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชันและแคบมาก บีบทางน้ำไหล ดังนั้น แม่น้ำตรงนี้จึงเชี่ยวจัด เสียงน้ำกระทบหน้าผาดังสะนั่นรอบๆ บริเวณชายน้ำด้านเหนือ งดงามไปด้วยหมู่ไม้เนื้อใหญ่ ร่มรื่นอยู่ตลอดเวลาชั่ววนาปี นอกจากนี้ยังมีสะพานเชื่อมช่องเขาขาด สำหรับนักท่องเที่ยวเฝ้าชมความงดงามของทัศนียภาพ ออบหลวง และภายในบริเวณอุทยานฯ มีการขุดค้นพบแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ด้วย

3.7 ประเพณีสำคัญจังหวัดเชียงใหม่

- เดือนเมษายน (หรือเดือนเจ็ด ตามการนับเดือนของชาวล้านนา) ประเพณีสงกรานต์ คำหัว ประเพณีสืบชะตาบ้านเมือง บวชลูกแก้วและพิธีสู่ขวัญ
- เดือน พฤศจิกายน (หรือเดือน ยี่ ตามการนับเดือนของชาวล้านนา) ประเพณีเดือนยี่เป็ง (ลอยกระทง)

3.8 จังหวัดเชียงใหม่กับอำเภอแม่ออน

ตามประวัติ ชาวอำเภอสันกำแพงอพยพมาจากพันนาภูเลา แขวงเชียงแสน (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดเชียงราย) มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำแม่ออน ต่อมาเจริญขึ้นได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่า "แขวงแม่ออน" อยู่ในการปกครองของนครเชียงใหม่ จนในปี พ.ศ. 2446 จึงได้ย้ายจากแขวงแม่ออนมาปลูกสร้างที่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ.2537 กระทรวงมหาดไทย โดย ฯพณฯ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในวันที่ 31 มีนาคม 2537

แบ่งท้องที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ตั้งเป็นกิ่งอำเภอเรียกชื่อว่า "กิ่งอำเภอแม่ออน" ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน 2537 เป็นต้นไป อำเภอแม่ออน เป็นอำเภอขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่มีทั้งภูเขาและที่ราบสำหรับทำเกษตรกรรม นับเป็นพื้นที่รอบนอกสุดของเชียงใหม่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือน้ำพุร้อนสันกำแพง, ถ้ำเมืองออน, น้ำตกแม่กำปอง, หมู่บ้านโฮมสเตย์แม่กำปอง, วิถีชนอำเภอแม่ออนเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอสันกำแพง ทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกมาตั้งเป็น กิ่งอำเภอแม่ออน ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2537 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน ปีเดียวกัน และต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นอำเภอในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550

3.8.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอแม่ออนอยู่ทางตะวันออกของตัวเมืองเชียงใหม่ มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอคอยสะเก็ด

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอแม่ทา และอำเภอบ้านธิ (จังหวัดลำพูน)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเมืองปาน และอำเภอเมืองลำปาง (จังหวัดลำปาง)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอสันกำแพง

3.8.2 การแบ่งเขตการปกครอง

อำเภอแม่ออน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล 49 หมู่บ้าน 6 องค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

- ออนเหนือ (On Nuea)	จำนวน 10 หมู่บ้าน
- ออนกลาง (On Klang)	จำนวน 11 หมู่บ้าน
- บ้านสหกรณ์ (Ban Sahakon)	จำนวน 8 หมู่บ้าน
- ห้วยแก้ว (Huai Kaeo)	จำนวน 8 หมู่บ้าน
- แม่ทา (Mae Tha)	จำนวน 7 หมู่บ้าน
- ทาเหนือ (Tha Nuea)	จำนวน 5 หมู่บ้าน

3.8.3 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพหลักของประชากรในอำเภอแม่ออน ได้แก่ เลี้ยงโคนม, ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน, ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ อาชีพเสริม ได้แก่ แปรรูปอาหาร, เย็บผ้า ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพดฝักอ่อน, ไม้ดอกไม้ประดับ, ชา เป็นต้น

3.8.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอแม่ออนมีดังนี้

1. ป่อน้ำพุร้อน
2. ถ้ำเมืองออน
3. น้ำตกแม่ลาย